

MEGEMLÉKEZÉS

B. Gergely Piroska (1932–2019)

B. Gergely Piroska, az erdélyi és hazai személynévkutatás meghatározó alakja, a magyar nyelvtörténet monumentális forrásművének, az Erdélyi magyar szótörténeti tárnak a szerkesztőbizottsági tagja, a névtan és a magyar nyelvtörténet szenvedélyes oktatója 2019. augusztus 1-jén, életének 87. évében távozott körünkéből.

Saját névhasználata szinte visszatükrözi tudományos munkásságának minden irányvonalát: a névhasználat társadalmi, nyelvpolitikai meghatározottságát, az asszonynevek típusait, a ragadványnevek keletkezésének és az akadémiták neveinek jellemző vonását. A tudományos életben *B. Gergely Piroska*-ként elismertté vált nyelvésznek romániai hivatalos irataiban *Benedek Paraschiva* volt a neve, s csak 1992-től, Magyarországra való áttelepedése után került be okmányaiába a *Benedek Piroska Katalin*. Sajátos lenyomata ez a 20. századi romániai névhasználatnak, amelyben a politikai rendszer elrománosítási törekvésével szemben egy Árpád-házi szent nevét választották gyermeküknek a magyar szülők (a *Szt. Piroska* románul *Sf. Paraschiva*). Az áttelepedéskor Benedek Piroska Katalin a Miskolci Egyetem humánpolitikai nyilvántartó rendszerébe *Dr. Benedekné dr. Gergely Piroska* néven került be, s minthogy férje, dr. Benedek Gergely is az egyetemen tanított, az asszonynevében található *Gergely* névelem tisztázása miatt hamar ismertté vált a ragadványneve: *Elöl-hátul Gergely*. A Bölcsészettudományi Kar életében betöltött funkciója miatt kollégái az *Alapító Anyánk* említőnévvel illették, de ahogyan a ragadványnévi írásaiban ő maga is hangsúlyozta, az eltérő motivációk alapján ugyanazon személynek több ragadványneve is lehet, így diákjaitól más nevet kapott. A Selmeci Akadémia hagyományait követve a miskolci egyetemisták a professzoraik közül egy-egy tiszteletbeli évfolyamtársat választanak, akinek speciális nevet adnak. Így kapta ő *Az élő nyelvmélek* nevet oktatott tárgyai után. A családból hozott beceneve, a *Pikó* – talán a korának, pozíciójának kijáró tisztelet, valamint a névfornának a magyar névhasználatban való ritkasága miatt – nem terjedt el, noha az általa alapított tanszéken ez is mindenki számára ismert volt.

B. Gergely Piroska Kolozsvárott született 1932. november 6-án. Tanulmányait szülővárosában, a Marianum katolikus leánynevelő intézetben kezdte, s a tudomány felé vezető utak közül – amelyekre az értelmiségi családban sokan kínáltak követendő példákat, hiszen édesapja egyetemi tanár, nővére orvos volt – kezdetben az orvostudományt választotta. Jó tanulmányi eredménye ellenére fordult a nyelvtudomány felé, s diplomázott le az akkori Bolyai Egyetem magyar nyelv és irodalom szakán 1956-ban, ahol még abban az évben gyakornokká nevezték ki. 1969–1970-ben két féléves ösztöndíjat nyert a Helsinki Egyetemre, ahol nemcsak a diákjai számára épített ki szakmai kapcsolatokat, hanem a finn és az ott tanuló debreceni finnugristák körében is életen át tartó barátságokra

tett szert. 1974-ben védte meg kandidátusi értekezését, amelyet 1977-ben A kalotaszegi magyar ragadványnevek rendszere címmel jelentetett meg. Tudományos és oktatói pályája meghatározó alakjának Szabó T. Attilát tartotta, az ő tanítványaként kezdte munkáját, tőle vette át a nyelvtörténeti tárgyak oktatását, általa kapcsolódott be 1982-ben az Erdélyi magyar szótörténeti tár munkálataiba, majd vette át tőle a Nyelvészeti Tanszék vezetését. B. Gergely Piroska Kolozsvárott töltött pályafutása alatt (1956–1990) a Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények, valamint a Magyar Nyelvjárások számaiban folyamatosan publikálta a kalotaszegi és inatelki gyűjtésén alapuló, módszertani és névrendszertani tanulmányait. Mérhetetlen kitartását, megtörhetetlenségét és emberi nagyságát mutatja, hogy egy olyan időszakban gyűjtötte az erdélyi személyneveket, oktatta a névtant és magyar nyelvtörténetet, s mondott gyászbeszédet Szabó T. Attila temetésén feleségei kifejezett tiltása ellenére, amikor a román nyelvpolitika ennek ellenirányába hatott.

Romániai nyugállományba vonulását követően, 1992-ben kapott felkérést a Miskolci Egyetemen induló Bölcsészettudományi Intézettől a Magyar Nyelvészeti Tanszék kialakítására, s hogy szakmai munkásságával segítse a karrá válás folyamatát. Legendásan szigorú tanár volt. Híre ment, hogy a műszakis matematika szigorlat mellett a nyelvtörténeti szigorlat a legnehezebb. Ugyanakkor névtani szemináriumain oly bensőséges hangulat uralkodott, mint a nagymama meséjét hallgató családban. Hallgatói szorgosan gyűjtöttek a terepen, sorra születtek a névtani tárgyú TDK-dolgozatok, s 1995-ben, már a Miskolci Egyetem szervezte az V. Magyar Névtudományi Konferenciát.

Az oktatás mellett új irányvonalat vett B. Gergely Piroska kutatói munkája is. A közép-magyar kor névanyaga felé fordulva több tanulmánya jelent meg az erdélyi mesterségűző asszonyok megnevezéseiről, a vallási felekezetek névhasználatáról. E a tanulmányok alapozták meg a vallás és etnikum összefüggéseit bemutató úttörő műveit. 1998-ban habilitált a Debreceni Egyetemen, 1999-ben vehette át egyetemi tanári kinevezését. 2013-ban professor emeritusként vonult nyugállományba, de töretlen munkabírással továbbra is tagja volt az Erdélyi Múzeum Egyesületnek, aktívan részt vett a hazai tudományos életben, tavaly még könyvismertetése jelent meg a Névtani Értesítőben.

Tudományos munkásságának elismeréseként számos kitüntetésben részesült. A névtudományban elért kimagasló eredményeiért 1982-ben Csűry Bálint-díjat kapott; a nyelvtörténet és a névtan terén maradandó alkotásaiért 1998-ban Pais Dezső-díjjal tüntették ki. 2009-ben az Erdélyi magyar szótörténeti tár szerkesztőbizottságában végzett 40 évnyi munkájáért gróf Mikó Imre-díjban részesült, a Miskolci Egyetemért végzett kimagasló oktatói, kutatói tevékenységéért Signum Aureum Universitas kitüntetést kapott.

B. Gergely Piroska távozásával búcsúzunk egy nagy névtudományi generáció egyik tagjától is. Hajdú Mihály 2014-ben, Ördög Ferenc 2015-ben, B. Gergely Piroska 2019-ben hunyt el. Ők hárman a névgyűjtésből való szintézisalkotás 20. századi módszertani alapjait rakták le, ezáltal váltak szakmai társakká, szívbéli barátokká. B. Gergely Piroska szakmai hagyatékát a magyar névtudomány, emlékéét diákjai, kollégái viszik tovább.

KECSKÉS JUDIT

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7463-4952>

Miskolci Egyetem

Bölcsészettudományi Kar